

УДК 378.094+371

Н. Є. Лісна-Міський

**ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРИНЦИПІВ, ПОКЛАДЕНИХ
В ОСНОВУ РОЗРОБКИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР-БАКАЛАВРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Вітчизняна система медичної освіти потребує модернізації у контексті вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців медсестринства на засадах праксеологічного підходу, що призведе до суттєвого підвищення конкурентоспроможності майбутніх медичних сестер-бакалаврів на ринку праці. Медсестра з дипломом бакалавра повинна володіти інтелектуально-творчим потенціалом, глобальним професійним мисленням та мати сформований високий рівень готовності до професійної діяльності. Очевидним є той факт, що в основі професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів має лежати педагогічне моделювання, яке дозволить вдосконалити освітній процес.

У вищих навчальних закладах України, які готують дипломованих фахівців-бакалаврів, які працюватимуть у медичній сфері, педагогічне моделювання доволі активно використовується. Зокрема, на ідеях педагогічного моделювання базується використання різного роду знакових, абстрактних, структурних, структурно-функціональних та педагогічних моделей, які дозволили науковцям-практикам виважено підійти до опису функцій та професійних обов'язків, які повинен виконувати майбутній фахівець.

Констатуємо той факт, що у публікаціях С. Левківської, І. Радзівської, Л. Романишиної, О. Шавальова, З. Шарлович та ін. зосереджено головну увагу на вдосконаленні професійної компетентності майбутніх медичних сестер-бакалаврів; дисертаційних дослідженнях Л. Борисюк та М. Демянчука акцентовано увагу на доцільності використання педагогічного моделювання під час формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи. Проте ґрунтовних наукових досліджень, які б безпосередньо стосувалися організації процесу формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на основі розробки структурної моделі на засадах праксеологічного підходу нами виявлено не було. Отже, існуюча потреба в оновленні змісту освітнього процесу на основі педагогічного моделювання з використанням надбань праксеології дасть можливість сформуванню у студентів ключові (медсестринські) компетенції. Цей факт покладено в основу нашої публікації.

У контексті наведених вище аргументів, мета нашої статті передбачає висвітлення сутності педагогічного моделювання та аналіз вибору загальних дидактичних принципів, які покладено в основу

розробки структурної моделі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності.

У процесі дослідження встановлено відсутність єдиного погляду на трактування наукової дефініції «модель». До прикладу: в енциклопедії освіти зазначено, що модель (фр. *modele* – зразок) розглядається як «уявна або матеріально-реалізована система, котра відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта» [1, с. 516]; у тлумачному словнику сучасної української мови [2] модель розглядається як зразок, що повторює (імітує) будову та дію якого-небудь об'єкта і використовується для одержання нових знань про цей об'єкт. В основу нашого дослідження покладено підхід Л. Борисюк, який полягає у тому, що «основними засобами в побудові моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи є абстрагування та ідеалізація. За допомогою абстрагування виокремлювалися суттєві ознаки об'єкта моделювання та були відкинуті несуттєві, усунені джерела систематичного зміщення. Шляхом ідеалізації в дослідженні здійснювався перехід до аналізу реальності з ідеальними властивостями» [3, с. 111].

Вважаємо, що в основу формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності доцільно покласти структурну модель, котра складається із сукупності структурних блоків, які схематично відображають основні ознаки та причинно-наслідкові зв'язки. У нашому баченні структурна модель має бути графічним відображенням цілісного педагогічного процесу професійної підготовки, яка розглядається як головний орієнтир у проектуванні цілісного педагогічного процесу формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Структурна модель ґрунтується на праксеологічному підході, тому за змістом повинна базуватися на тих видах практичної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів, які повинні вдосконалитися в ході професійної підготовки. На підставі інтегративної концепції вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки бакалавра – сестри медичної (напрямок підготовки 6.120101 «Сестринська справа») до цих дисциплін належать: «Обстеження та оцінка стану здоров'я людини» (150 год.) та «Клінічне медсестринство» (210 год.).

Чільне місце у структурній моделі буде відведено загальним дидактичним принципам, як вихідним та керівним положенням. Проведений аналіз загальної теорії діяльності, вивчення процесу організації освітнього процесу студентів вищих медичних навчальних закладів дозволив виокремити *загальнодидактичні принципи*, які повною мірою відповідають засадам праксеологічного підходу. Зокрема плануємо зробити основний акцент на таких принципах, як: системності; практичної спрямованості навчання; педагогічного діагностування результатів навчальної діяльності; мотивації позитивного ставлення

студентів до навчання; орієнтації на їх потреби та інтереси; вибору ефективних методів, засобів і форм навчання; значущості і необхідності результатів; опори на індивідуальні досягнення студентів і створення умов для їх максимальної самореалізації.

Так, принцип системності визначає тенденцію у виборі методів, які використовує праксеологія. На основі цього принципу зміст професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів піддається чіткій систематизації за роками, семестрами, а також структурується з кожного навчального предмету відповідно до вимог освітньої програми підготовки бакалавра – сестри медичної. Тобто, навчальний матеріал, який пропонується студентам, має бути спрямований на ефективне опанування необхідного обсягу знань, формування практичних умінь та навичок оптимальних для професійної діяльності медичної сестри з ОКР «бакалавр».

Зважаючи на той факт, що праксеологія зосереджена на забезпеченні ефективної організації навчання та досягненні високої якості діяльності, принцип практичної спрямованості навчання є доволі актуальним. У найбільш загальному сенсі, як доводять корифеї педагогічної науки [4; 5; 6], цей принцип зорієнтований на те, що майбутні медичні сестри-бакалаври під час проведення теоретичних занять мають здобувати професійні знання, а на практичних заняттях і семінарах повинні розширити арсенал практичних умінь та навичок і навчитися діяти самостійно.

Принцип педагогічного діагностування результатів навчальної діяльності забезпечує вивчення освітнього процесу, сприяє виявленню передумов і результатів педагогічного процесу та проводиться з метою його систематизації та обґрунтування його результатів для розвитку суспільства. Педагогічна діагностика охоплює процес, який дозволяє викладачам медичного коледжу чи інституту активно проводити анкетування, спостереження та опитувань студентів у контексті підвищення ефективності освітнього процесу. «З допомогою педагогічного діагностування аналізується навчальний процес і визначаються результати освіти» [7, с. 8]. Отримані діагностичні результати дозволяють більш ефективно будувати і реалізовувати процес формування готовності медичних сестер-бакалаврів до майбутньої професійної діяльності.

Принцип мотивації позитивного ставлення студентів до навчання, орієнтації на їх потреби та інтереси також посідає належне місце у структурній моделі. Із загальної теорії діяльності відомо, що неможливо досягти належного ефекту за відведений час, якщо не забезпечена відповідна мотивація. Мотивація викликає активність і визначає спрямованість та є найважливішим стимулом будь-якої діяльності. Для того, щоб студент активно долучився до навчально-пізнавальної діяльності «необхідно, щоб вона набула для нього особистісного смислу, викликала позитивні переживання, намагання і прагнення» [5, с. 310].

Цей принцип обрано з огляду на те, що результативності освітнього процесу неможливо досягнути без особистісно значимого відношення до діяльності. З цього випливає, що головним фактором при відборі змісту, побудові навчального матеріалу в системі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності повинна стати орієнтація на задоволення потреб і запитів студентів. Для формування позитивної мотивації навчальної діяльності викладачеві доцільно підібрати найбільш адекватні методичні прийоми та форми, що забезпечують розвиток мотивації майбутніх медичних сестер-бакалаврів.

Обираючи принцип вибору ефективних методів, засобів і форм, ми брали до уваги позицію М. Фіцули про те, що «успішно вирішити педагогічну проблему можна різними поєднаннями форм і методів роботи» [8, с. 238]. Науковець наголошує на тому, що цей принцип відображає демократичність організації освітнього процесу, що базується на можливості вибору оптимальних за конкретних умов методів, засобів, прийомів та форм. Відповідність методів і засобів навчання розуміємо як узгодженість, гармонійність у поєднанні елементів діяльності, яка дозволяє досягти поставленої мети навчання. Якщо вибір методів і засобів відповідає поставленим завданням, враховує особливості та можливості студентів, то ефективність навчання виявиться максимально в даних умовах. Тільки глибоке і всебічне уявлення про ефективність різних методів і засобів організації професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів дозволить викладачам усвідомлено забезпечити вибір найбільш раціонального поєднання методів, засобів. Ефективність навчання обумовлюється також вибором форм навчання. Групова та індивідуальна форма навчання теж відіграє роль у вирішенні навчальних завдань. Тому при виборі форм навчання необхідно враховувати специфіку змісту завдань, особливості студентів, методи та засоби навчання, які застосовуються. У нашому баченні, якщо при виборі методів, засобів і форм не враховується один, або декілька названих компонентів, то ефективність навчання не буде досягнута.

Науковцями (В. Волкова, В. Оконь, П. Щербань) встановлено, що краще засвоюється той навчальний матеріал, який є найбільш значущим для життєдіяльності в майбутньому. Саме цим фактом мотивувався вибір принципу значущості і необхідності результатів навчання. Лише у тому випадку, коли студенти усвідомлюють значущість і можливість застосування отриманих знань, умінь і навичок у своїй подальшій професійній діяльності, то виникає позитивна пізнавальна мотивація, підвищується ефективність навчальної діяльності, отримані знання актуалізуються в практичній діяльності, доповнюються і поглиблюються.

Обираючи принцип опори на індивідуальні досягнення студентів і створення умов для їх максимальної самореалізації ми виходили з тих міркувань, що успішність освітнього процесу перебуває у прямій залежності від того, наскільки цей процес виявляє і актуалізує природні мотиви самореалізації особистості. У педагогічній праксеології [9; 10]

під досягненням розуміють позитивний, індивідуально значимий результат діяльності. Потреба особистості у здійсненні мрій та реалізації досягнень розглядається науковцями як життєва потреба. Здійснення досягнень передбачає реалізацію природної потреби студентів в успіху, в самоактуалізації, самоствердженні. Тому орієнтація на особистісні досягнення майбутніх медичних сестер-бакалаврів має соціальну природу та є основною умовою гуманізації освітнього процесу. Опора на особистісні досягнення студентів необхідна, але не менш важливо закріпити успіх, дати їм розвинутися і таким чином стимулювати до самоорганізації, саморозвитку та самореалізації.

Підсумовуючи проведений аналіз педагогічної та праксеологічної літератури, було виокремлено загальні дидактичні принципи, які в сукупності утворюють цілісну єдність та мають вагомий вплив на формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу. Вважаємо що викладачам медичних коледжів та інститутів у своїй практичній діяльності необхідно орієнтуватися не на окремі принципи, а на їх сукупність. Лише у цьому випадку можна досягнути оптимізації процесу професійної підготовки студентів.

У нашому баченні багатогранність професійної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів вимагає використовувати методи педагогічного моделювання під час професійної підготовки. Вважаємо, що педагогічне моделювання може суттєво вплинути на якісне формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу. Встановлено, що у структурній моделі чільне місце необхідно відвести загальним дидактичним принципам.

Подальші наші напрацювання будуть спрямовані на перевірку ефективності розробленої структурної моделі та дослідження потенціалу загальних дидактичних принципів, що виокремлені на засадах праксеологічного підходу.

Список використаної літератури

- 1. Енциклопедія освіти** / [Акад. пед. наук України]; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови** (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- 3. Борисюк Л. О.** Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Леся Олександрівна Борисюк. – Хмельницький, 2016. – 253 с.
- 4. Дубасенюк О. А.** Методика викладання педагогіки : Навчальний посібник / О. А. Дубасенюк., О. Є. Антонова : Вид. 2-ге, доп. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 375 с.
- 5. Ягупов В. В.** Педагогіка : Навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
- 6. Волкова Н. П.** Педагогіка : Посібник для

студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с. 7. **Ингекамп К.** Педагогическая диагностика : Пер. С нем. / К. Ингекамп. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с. 8. **Фіцула М. М.** Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – 3 вид., стереотип. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с. 9. **Комаха Л. Г.** Специфіка праксеологічного аналізу / Л. Г. Комаха // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія / Відп. ред. А.Є. Конверський. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. – Вип. 54–55. – С. 108. 10. **Колесникова И. А.** Педагогическая праксеология : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И. А. Колесникова, Е. В. Титова. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 256 с.

Лісна-Міський Н. Є. Практикологічний контекст принципів, покладених в основу розробки структурної моделі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності

У статті розглянуто загальні підходи до необхідності використання педагогічного моделювання під час формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Проаналізовано зміст наукової дефініції «модель» та обґрунтовано сутність структурної моделі. Визначено, що вагому роль у структурній моделі повинні посідати загальні дидактичні принципи, як вихідні та керівні положення. Проведений аналіз загальної теорії діяльності, вивчення процесу організації освітнього процесу студентів вищих медичних навчальних закладів, дозволив виокремити загальні дидактичні принципи, які відповідають засадам праксеологічного підходу. Вважаємо, що практичне впровадження загальних дидактичних принципів матиме позитивний вплив на вдосконалення усього освітнього процесу професійної підготовки медичних сестер-бакалаврів у вищих медичних навчальних закладах.

Ключові слова: структурна модель, загальні дидактичні принципи, формування готовності, майбутні медичні сестри-бакалаври.

Лісна-Міський Н. Е. Практикологический контекст принципов, положенных в основу разработки структурной модели формирования готовности будущих медицинских сестер-бакалавров к профессиональной деятельности

В статье рассмотрены общие подходы к необходимости использования педагогического моделирования во время формирования готовности будущих медицинских сестер-бакалавров к профессиональной деятельности. Проанализировано содержание научной дефиниции «модель» и обоснована сущность структурной модели. Определено, что важную роль в структурной модели должны занимать общие дидактические принципы, как выходные и руководящие

положения. Проведенный анализ общей теории деятельности, изучение организации образовательного процесса студентов высших учебных заведений, позволил выделить общие дидактические принципы, которые соответствуют принципам праксеологического подхода. Считаем, что практическое внедрение общих дидактических принципов окажет положительное влияние на совершенствование всего образовательного процесса профессиональной подготовки медицинских сестер-бакалавров в высших медицинских учебных заведениях.

Ключевые слова: структурная модель, общие дидактические принципы, формирование готовности, будущие медицинские сестры-бакалавры.

Lisna-Miskiv N. The Praxeological Context of the Principles, Which are Based on the Development of Structural Model of the Formation of Readiness of Future Bachelor Nurses to Professional Activity

The article deals with the common approaches to the necessity of using of pedagogical modeling during the professional training of future bachelor nurses. The content of the scientific definition of "model" was analyzed. It was established that it is advisable to put structural model, which consists of a set of structural blocks that show schematically the basic signs in the basis for the formation of readiness of future bachelor nurses to professional activity.

It was determined that general didactic principles should occupy a significant role in the structural model. The analysis of the general theory was conducted. The study of the educational process of students of higher medical educational institutions allowed to single out general didactic principles that correspond to ideas of praxeological approach. In particular, the author reveals the essence and content of such principles as practical orientation of education; pedagogical diagnostics of results of educational activity; the motivation of students' positive attitude to learning; focus on their needs and interests; the choice of effective methods, means and forms; the importance and necessity of results; relying on the students' individual achievement and creating conditions for their maximum self-fulfillment. We consider that the practical implementation of these principles will have a positive impact on the improving of the professional training of bachelor nurses in higher medical educational institutions.

Key words: structural model, general didactic principles, the formation of readiness, future bachelor nurses.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.